

Fra inngangen til Domkirkegården.

I.

Når man tar sig en spasertur fra Ila, gjennom Sandgaten, Fjordgaten opover Kjøpmannsgaten, videre over gamle bybroen og nedover Baklandet til Nybroen, så har man passert forbi 120 pakkhus. Alle disse gamle brygger og tomter har hver sin saga som forteller om gamle handelshus og generasjoner av trønderske handelsslekter, som i svunne tider utfoldet travel virksomhet og skapte handel, sjøfart, liv og rørelse.

Fortsetter man spaserturen i midtbyens gater og på landeveiene i byens nærhet, ser man gamle kirker, skoler, filantropiske stiftelser, paléer og herregårder som ligger innrammet i skjønne haver med roser og gamle trekroner.

De eldste av disse kulturbygninger står som minner fra byens storhetsperiode i Haraldætternes og erkebiskoppenes glanstid.

De gamle bygninger og stiftelser fra senere tider står som minnesmerker etter slekter som på de merkantile og kulturelle områder gjennom århundrer bygget og utviklet den gamle kjøpstad.

Ute på Kalvskinnet står det gule palé som rummer det kongelige norske Videnskapers Selskaps samlinger, i bygningens vestfløi residerer bibliotekets bestyrer dr. Joh. D. Landmark, den lærde filosof sitter omgitt av et veldig brystvern, som består av 160,000 bøker. Disse 30 millioner trykte blad skildrer alt som er hendt på vår klode fra verdens skapelse til våre dager. I biblioteket står også mange verdifulle verker, forfattet av Norges største historikere og genealoger som inneholder perler for alle som interesserer sig for å lære Norges historie å kjenne.

Eftersom den gamle by ved Nidelven blev grunnlagt som kristendommens hovedsete i Norge, er det først nødvendig å sette sig litt inn i den kristne kirkes historie, som omhandler tidsrummet fra begynnelsen av middelalderen til 997.

I 476 e. Kr. hadde den store folkevandring fullbragt sin misjon. Romerrikets verdens-herredømme var ophørt, og det dannet sig nye nasjoner og folkeslag både i og utenfor Europa, men de nye nasjoners barndomstid var preget av megen forvirring og barbari. Civiliserte folkeslag stod imot de ennu hedenske stammer, og middelalderens første århundrer blev en mørk periode.

Tiltross for at Rom hadde mistet sitt fordums verdensherredømme, eiet denne gamle kulturstad dog en institusjon som maktet å frelse de nødlidende nasjoner fra sammenbrudd og undergang og som maktet å bygge bro mellom fortid og fremtid og som kunde samle de fleste civiliserte folkeslag under en organisasjon, og denne frelsende engel var den kristne kirke.

Kirken i Rom og Gregor den store.

På keiser Neros cirkustomt i Rom blev romerkirkens-moderkirke bygget. Historien hadde hevdet at apostlen Peter lå begravet under Neros sirkus, og av den grunn blev kirken kalt Peterskirken. Den gamle Peterskirke blev åpnet i år 326 e. Kr., og omkring 380 gjorde keiser Theodosius kristendommen til statsreligion i det romerske rike. Samtidig blev hedenskapets gamle templer og gudenes offersteder lukket, og derved var den kristne kirkes makt grunnlagt i Rom.

Neppe nøensinne har en institusjon hatt større oppgave å løse enn

den som tilfalt den kristne kirke i middelalderens begynnelse. Det blev kirkens sak etter at folkevandringens virvar hadde lagt sig, å skape en ny verden med kristne og civiliserte stater, og det blev spesielt romerkirkens oppgave å kristne og opdra de germanske folkeslag og de fleste vest-europeiske stater.

Ifølge sin kraftige organisasjon og åndsmakt maktet kirken også å løse sin oppgave og kaste lys over den mørke periode som opstod etter folkevandringen.

Det blev dog i slutten av det 6. århundre at romerkirken utfoldet sitt store maktvelde og optok en omfattende virksomhet for å fremme sin misjon, og dette spesielle fremstøt skyldtes kirkens primas pave Gregor den Store.

Da det var Gregor den Store som også delvis kristnet angelsakserne i England, fikk hans lære senere indirekte innflydelse i Norge. Av den grunn bør denne personlighet nevnes i all korthet.

Med pave Gregors livsgjerning begynte den kristne middelalder.

Denne kirkens apostel var født i Rom omtrent 540, sønn av senator Anice, hans far tilhørte en av Roms mest fullbyrdige senatorrætter. Gregor var ikke utdannet til geistlig, han hadde studert lovkyndighet og inntok allerede 30 år gammel den høie stilling som Roms prefekt (dommer), 40 år gammel nedla han sitt embede og anvendte sin store formue til å kristne Sicilien, bygget seks klostre med kirker på øen og stiftet kloster i sin fars tidligere palass i Rom.

På grunn av sin store åndskraft og rike evner blev han utnevnt til pave i 590. Som kirkens primas utviklet han en uavbrutt utstrakt virksomhet, fullførte kirkens enhet og forberedte en forening av samtlige vest-europeiske kirker, skapte kirkens plan og organisasjon som blev fulgt i 500 år. Han skrev verdifulle religiøse verker, preket sent og tidlig, banlyste luksüs, anvendte alle sine inntekter til fordel for fattige, syke og fangne mennesker.

Foruten sin store virksomhet i Italia-og-Sicilien kjempet Gregor

Pave Gregor den Store.

også for å få angelsakserne i England, franskmennene og befolkningen på Sardinien kristnet.

H. G. Heggtveit skriver i sin kirkehistorie, at det var under et besøk på et av Roms slavetorv at Gregor fikk innskytelsen til å få kristnet angelsakserne i England.

«Det berettes at Gregor en gang gikk over et av Roms torv. Der fikk han se noen unge vakre barn som øiensynlig hørte hjemme i et fjernt land. De var bragt til Rom for å selges som slaver. Gregor blev forundret over deres skjønne, kraftige ydre og spurte slavehandleren om deres fødeland og tro. Da han fikk høre at de var angler, utropte han: Et englelig åsyn har de og englenes medarvinger skal de bli».

Efter synet av disse ulykkelige barn sendte Gregor straks misjonær Augustin og to andre menn til England for å kristne angelsakserne, hans utsendinger forlot Rom 23. juli 596.

Pave Gregor døde den 12. mars, 604. Han blev gjort til helgen i den romerske kirke, og hans minnedag, 12. mars, feires fremdeles av kirken med store høitideligheter.

Kristendommen i Storbritannia.

Historien forteller at kristendommen var kjent på De britiske øyer allerede i det 2. århundre e. Kr. og det antokes at kelterne hadde fått kunnskapen om Kristi lære gjennom romerske soldater som hadde opphold på øyene i den tid da Britannia tilhørte Romerriket.

Allerede i begynnelsen av det 4. århundre sees at britiske biskoper deltok i kirkemøter i Middelhavslandene, og det nevnes at disse var meget fromme og rett-troende.

Omkring 430 fikk England sin store apostel Patrik. Han var født i nærheten av Glasgow. Denne ildfulle personlighet virket uavbrutt i 50 år med å få kristendommen innført på den grønne øy. Ved hans død i 493 var hele Irland kristnet og hadde fått det skjønne navn «den hellige øy». Patrik skapte den mektige irske kirke som blev utgangspunktet for kristendommens utbredelse i de fleste vest-europeiske land.

Efter Patriks død drog mange av hans elever fra Irland til fremmede land for å fortsette i hans fotspor.

I midten av det 6. århundre fikk den britiske kirke atter en stor

leder som het Columba. Han virket først i Irland, som var blitt arnestedet for kristendom og kultur.

I 563 begynte han sin misjon i Skottland og utfoldet et så fruktbringende virke der at han i historien er blitt kalt Skottlands apostel.

På øya Jova grunnla han en kirke og misjonsskole, hvor han utdannet misjonærer som han sendte ut til Tyskland, Nederlandene og Schweiz.

Omtrent på samme tid som Columba levet en annen stor misjonær i Irland som het Columban (540—615). Han var utdannet i en klosterkirke i Ulster. Denne mann utførte en stor og opofrende virksomhet som misjonær i Vogeserne, Schweiz og drog langs Rhinen dypt inn mellom Høialpene like til St. Gothard.

En hård kamp fikk de britiske kristenfolk å utkjempe efter at angelsakserne hadde fått herredømmet i England.

De hedenske angler og sakser kom fra Slesvig og Sachsen til England i midten av det 5. århundre.

Disse folkestammer var både ville og grusomme, drepte de britiske prester, brente deres kirker og drev folket inn imot fjellene og de mest avsidesliggende deler av landet.

Det var for å kristne disse ville mennesker at pave Gregor sendte Augustin, som steg iland med sitt følge i England i 597.

De romerske utsendinger fremmet sin misjonsvirksomhet blandt angelsakserne med klokskap og stor dyktighet. Senere trådte også britiske misjonærer til, og efter et opofrende samarbeide mellom romerske, irske og skotske misjonærer lyktes det også å kristne angelsakserne.

Professor A. Taranger sier at omkring 650 var hele befolkningen på De britiske øyer kristnet.

I 668 fikk England sin første erkebiskop Theodor av Taros som tok sete i Canterbury. Han organiserte den mektige angelsaksiske kirke, som også blev den norske kirkes mor.

Den angelsaksiske kirke var den første kirkeorganisasjon som utgav sine ritualer og bøker på folkets sprog.

De ledende menn innen den nye angelsaksiske kirke var fremragende personligheter, som opplærte sine menigheter både i religion, kultur, kunst og videnskap, og utdannet også folket til jordbrukere og åkerdyrkere.

Kristendommen i Tyskland.

Den angelsaksiske kirkes formål blev ikke bare å virke i England, kirkens ledende menn tok også fatt på å få kristendom og kultur utbredt hos de hedenske folkeslag på fastlandet.

Den irske misjonær Kilian begynte i 660-tallet å virke i Würzburg ved Main og utførte en stor misjonstjeneste i disse egne, men endel år etter at han begynte sin gjerning, blev han drept under et misjonsmøte av hedenske overfallsmenn.

I året 690 drog den irske misjonær Villibrord med et stort følge til Tyskland. Han blev frisernes apostel og ofret sig i 50 år for å få befolkningen i det nuværende Holland kristnet.

Villibrord var også den første misjonær som våget sig inn i Danmark for å preke evangeliet.

Den britiske biskop Wulfram valgte Syd-Tyskland og utfoldet et verdifullt virke der.

De to angelsaksiske brødre Ewald bragte det evangeliske budskap til sakserne, men sakserne var grusomme, og begge brødrene Ewald måtte bøte med livet på den saksiske misjonsmark.

Den angelsaksiske misjonær Svitbert († 713) bragte Kristi lære til de ville folkestammer i bergdistriktene ved Rhinen.

Den største britiske forkjemper på den germanske misjonsmark var erkebiskop Bonifacius, som grunnla den tyske kirke. Han var født i det sydvestlige England 675.

Bonifacius begynte sin misjonstjeneste hos friserne (nu hollenderne), senere i Hessen, Thüringen og Bayern. Hans forkynnelse hadde stor fremgang.

Efter et mektig grunnleggende arbeide blev han i 732 ansatt som Tysklands første erkebiskop og som sådan grunnla han den tyske kirke med følgende åtte bispedømmer: Salzburg, Frisingen, Regensburg, Passau, Erfurt, Würzburg, Burnaberg og Fritzlar.

I 742 hadde han skapt en velorganisert kirke i Germania. Historien sier at Bonifacius var i besiddelse av fremragende egen-skaper både som lærer, forkynner og organisator. Foruten sin gjerning i kirken og misjonens tjeneste oprettet han også landbruksskoler og utdannet germanerne som hagedyrkere og jordbrukere. På sine gamle dager vilde han besøke friserne som han ofret sin ungdomstid på.

Ved floden Borne i frisernes land blev han og hans ledsagere plutselig overfalt av en skare vebnede hedninger, som drepte både

ham selv og hans ledsagere. Således døde Tysklands apostel og den tyske kirkes grunnlegger den 5. juli 755.

Foruten briterne, utførte frankerne også et betydelig misjonsarbeide i Germania i det 7. og 8. århundre.

En av de første frankiske misjonærer som begynte å virke, var biskop Emeran som hovedsakelig ofret sig for Bayern omkring 650. Etter ham fortsatte biskop Ruprecht som for nidkjær virksomhet blandt bayerne fikk hedersnavn som Bayerns apostel.

Frankernes kraftigste virke falt i Sachsen. Sakserne var de villeste og stridbareste til å motsette sig misjonærenes påvirkning, og mange britiske misjonærer ofret livet på den saksiske misjonsmark.

Frankerkongen Karl den Store kristnet til slutt sakserne med sverdet. I 30 år lå Karl i strid med sakserne, og efter 3 forskjellige kriger måtte sakserne endelig 803 bøie sig og anta kristendommen. I 791 kristnet Karl den Store også avarerne og slaverne i Ungarn, på samme måte som han kristnet sakserne.

Erkebiskop Arno av Salzburg var kirkens ledende kraft ved kristendommens innførelse hos disse folkeslag.

De skandinaviske land kristnes.

I slutten av det 8. århundre var kristendommen iallfall innført i de fleste vest-europeiske land. Danmark, Sverige og Norge stod ennu tilbake, og befolkningen i disse land tilbad fremdeles sine forskjellige avguder.

Den britiske misjonær Villibrord (frisernes apostel) forsøkte å innføre Kristi lære i Danmark omkring 700, men danerne var enda i den tid de villeste blandt de ville, sier historien, og Villibrord måtte opgi sitt virke.

Hundre år senere kom den frankiske erkebiskop Ebbo av Rheims til Danmark for å preke evangeliet. Han fikk overtalt danekongen Harald til å la sig døpe. Kong Harald blev døpt i slottet Ingelheim ved Rhinen 826.

Karl den Stores sønn Ludvig den Fromme stod fadder ved danekongens dåp.

Høsten 826 begynte Ansgar, som er blitt kalt «Nordens apostel»,

sin vanskelige gjerning i Jylland. Han var født i det nordlige Frankrike 801. Etter 4 års verdifullt virke på den danske misjonsmark drog han til Sverige og virket der med fremgang i 2 vintrer.

Ansgar var en gripende predikant med ualmindelige evner til å vinne både venner og motstandere.

Denne Nordens apostel blev i 832 utnevnt til erkebiskop med sete i Hamburg, og paven overdrog ham som spesiell oppgave å forkynne evangeliet i svearnes og danernes land.

I 851 bygget erkebiskop Ansgar Nordens første kirke i Heidalby (Slesvig). Under en stor og vellykket misjonsreise i Sverige 853 bygget han Sveriges første kirke på Björkö i Mälaren. 856 bygget han Nordens tredje hovedkirke i Riibe.

Ved Ansgars utrettelige virke blev kristendommen innført både i Danmark og Sverige, men der hengikk dog lang tid før hele folket i disse to land virkelig var kristnet.

Kristendommens innførelse i Norge.

Historien forteller at de gamle nordmenn på sine tokter til De britiske øyer tidlig kom i berøring med kristendommen, og efterhånden som vikingetogenes strøm bredte sig ut over Skottland, England, Irland og Frankrike, blev påvirkningen i kristelig retning sterkere og satte sine dype merker i nordmennenes åndsliv. Den nye lære undergrov aktelsen for og tilliten til de gamle guder, og mange nordmenn lot sig også døpe i Dublin (Irland) og flere steder.

Angelsaksiske misjonærer virket i Norge i det 9. århundre og forberedte jordbunnen for kristendommens innførelse i landet.

Kong Håkon den Gode (935—961) var oppdraget og døpt i England og hadde fått undervisning i Kristi tro. Han forsøkte også å innføre Kristi lære i landet, men han var for svak til å overvinne den gamle inngrodde gudelære hos folket og maktet ikke sin oppgave.

Det var like så vanskelig å innføre kristendommen i Norge som i Sachsen, og det måtte en helt som Karl den Store til for å kristne nordmennene.

Helten kom til Trøndelag i 995.

Olav Tryggvason.

Den første vikingeflåte seilte ut fra Norge omkring 780. Historien mener, at disse første vikinger hørte hjemme i det vikingesamfund i Hordaland som i sagnet minnes under navn av Halvsrekkerne.

De første vikingetokter begynte sine operasjoner i farvannet mellom Hjalmland og Færøyene.

Omkring 787 våget vikingerne sig iland i Northumberland, senere på øyene ved Skottland, Irland, Hebriderne og England.

I begynnelsen drog vikingerne ut på korte streiftokter, fløi iland med lynets fart, herjet landsbyer ved kystene og seilte hjem med sitt bytte.

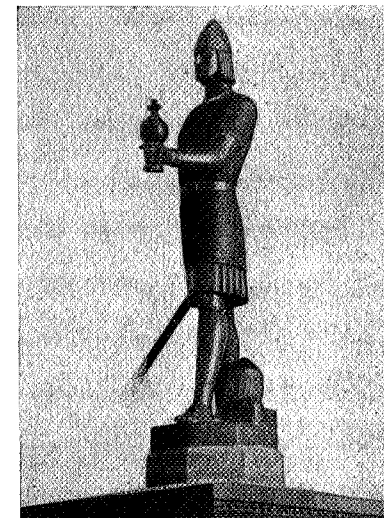
I den første halvdel av det 9. århundre hadde den norske vikingehær utviklet sig til stor makt, som omkring 826 satte sig fast i Irland og erobret den østlige del av grevskapet Meath.

I 836 kom 60 norske vikingeskib til Irland og satte iland en stor skare vikinger under kommando av høvdingen Turgeis (Torgils). Han blev vikingenes første konge i Irland.

Torgils grunnla omkring 840 kjøpstaden Dublin (Irlands hovedstad), som gjennom århundrer blev nordmennenes faste borg.

Omkring 825 satte de norske vikinger sig fast på Suderøyene. Sagaen forteller videre, at den norske vikingehøvding Torstein Raude herjet Skottland, vant halvdel av dette land og blev konge derover.

Omkring 890 festet Sigurd Jarl på Orkenøyene sitt velde i det nordlige Skottland og de norske orknjarlene holdt lenge sitt herredømme der. Fra denne tid bærer de to nordligste grevskaper norske navn, Katanes (Caithness) og Sunderland (Sørlandet). Dessuten har mange øyer, viker og gårder i Skottland fremdeles norske navn fra vikingenes tid. —

Olav Tryggvason-statuen på Trondhjems torv.

(Utført av prof. W. Rasmussen).

Den mest berømte norske vikingehøvding som ferdedes på de Britiske øyer, var dog Olav Tryggvason.

I 991 kom Olav, forteller krønikken, «med 93 skib til Staines (ved Themsen) og herjet rundt om der, derfra for han til Sandwich (på Kentkysten) og videre til Ipswich i Suffolk». Etter flere seire sluttet han fred med den engelske konge Ethelred, som betalte 10,000 pund for å kjøpe vikingene bort.

Efter freden forlot Olav Tryggvason England, drog til Wales og herjet byen Angelsey. Historien forteller at det var under hans ferder der vesterpå (i Wales) at han først begynte å fange interesse for kristendommen og lot sig døpe på en liten øy ved Bretland.

Størstedelen av hans hær vedblev dog å være hedensk, og kristendommen stakk heller ikke i førstningen dypt i Olav. Han vedblev å være viking.

Fra Wales drog Olav til Irlandshavet, siden til Northumberland, hvor han rådet for northumbernes fall, erobret Bamborough med storm og herjet videre Lindesøy.

I 994 var Olav på tokter til Frisland og Saksland. I september samme år seilte han atter opover Themsen, denne gang med 94 skib. Etter flere reiser i Syd-England måtte kong Ethelred betale 16,000 pund for å skaffe sig fred. Ved juletider (994) gikk Olav til vinteroplegg med sin flåte i Southampton.

Kong Olav blir kristnet.

Det var under Olav Tryggvasons vinteroplegg på efterjuls-vinteren i 995 at de fromme angelsaksiske kirkemenn ved et nidkjært og opofrende arbeide frembragte et resultat som bragte kristendommen til Norge og gav anledning til at en kjøpstad blev grunnlagt ved Nidelven 997.

Under sitt opphold i Southampton blev Olav Tryggvason innbudt til kong Ethelred i Andover. Der blev han påvirket og undervist av biskop Alfheah i Winchester og erkebiskop Sigeric i Canterbury, og det lyktes disse menn å få denne vikingehøvding kristnet.

Olav Tryggvason blev konfirmert i påsken (21. april 995). Den engelske konge var fadder og gav ham store gaver, sier sagaen.

Nettop i de dager da Olav var kristnet, hadde Norge bruk for ham. Trønderne var misfornøiet med Haakon Jarl og vilde ha en

ny konge. Trønderne anmodet Olav om å komme til Norge, og han etterkom anmodningen.

Olav Tryggvason seilte hjemover med den misjon i sitt skjold å innføre kristendommen og gjenreise Harald Hårfagres kongestol i Norge.

Olavs flåte bestod av 9 skib, sier Odd Munk. Ombord medfulgte 500 kampøvede menn samt biskop Sigurd, flere engelske prester og kjennemenn som kunde lære nordmennene kristendom.

Olav Tryggvason førte også med sig store rikdommer av sølv og gull som han hadde samlet der vesterpå. I hans følge var også en myntmester (Godwine) som skulde prege penger for ham i Norge. Av Olav Tryggvasons penger finnes fremdeles enkelte opbevart; på forsiden av hans mynter står: + Olav Rex, Norvegia.

Olav Tryggvason kom med sin flåte til Lade tidlig på høsten 995.

Olav Tryggvason var den største av de norske sagakonger, fordi han var den første som innførte kristendommen og Vesterlandenes kultur i landet, og som derved sidestillet Norge med de øvrige europeiske kulturland.

Kjøpstaden i Trøndelag.

I Norge fantes faste handelsplasser også før landet fikk byer. Disse markeds plasser kaltes Kaupanger. Vi har fremdeles gårdsnavn som minner om disse, Kaupang, Kopstad, Kaupanger (Sogn) og flere steder. I Skiringssal ved Vikfjorden var også en sådan markeds plass som omkring 870 utviklet sig til Norges første kjøpstad (Tønsberg).

«Kaupangen i Trondheim» er det siste ledd i denne bevegelse, sier historien.

I 1910 utkom et stort historisk verk, Norges historie, fremstillet for det norske folk av: Professor dr. A. Bugge, riksarkivar C. Hertzberg, dr. Osc. Alb. Johnsen, dr. Yngvar Nielsen, dr. J. E. Sars og dr. A. Taranger.

Ovennevnte seks videnskapsmenn har efter årrekkers studium og forskning både i norske og utenlandske kildekrifter opbygget sin fremstilling, og det er uten tvil den mest fullkomne Norges-historie som hittil er utkommet.

I dette verks 1. bind, annen del, s. 254, skriver dr. Alexander Bugge om Olav Tryggvason og kjøpstadanlegget på Nidarnes:

«Men først og fremst viste Olav Tryggvason sitt praktiske blikk ved den nye by han grunnet i Norge. De få byer som fantes i Norge og ellers i Norderlandene var vokset frem av sig selv, eller var fremmede kjøbmenns handelsnybygger. I Vesterlandene hadde Olav Tryggvason sett blomstrende steder, hvor konger og biskopper bodde, og hvor kjøbmannsskib la til nede ved bryggene. Slike byer lå gjerne — som Dublin eller London — ved en elv et stykke oppe fra elvemunningen. De hadde en hovedgate som gikk jevn-sides med elven, en kongsgård og en hovedkirke.

Olav Tryggvason bodde i førstningen på Lade. Men der har han neppe likt sig stort. Der var for mange minner om Haakon Jarl og om hedenskapet. Dessuten var trønderne opsetsige og gjorde alt i ett opstand mot kongen.

Olav trengte et fast sted som kunde være midtpunktet for hans makt og for kristendomsforkynnelsen nordenfjells. Derfor flyttet han fra Lade over på den annen side av elven. Der grunnla han i 997 på halvøen ved munningen av Nidelven en by som siden blev kalt Nidaros.

Alt fra lang tid tilbake var det et samlingssted her.

På Brattøren holdtes Øretinget og opover elven lå endel kjøbmansboder. Jorden tilhørte kronen. Olav Tryggvason utdelte tomter til sine menn, stakk ut byggeplassen ved gaten som gikk langs med elven, og som med et fremmed fra engelsk lånt ord blev kalt «stræte», og lot anlegge brygger hvor skib kunde legge til. Dessuten valgte han grunn til en kongsgård hvor han selv kunde bo, og lot reise en kirke.

Oppe ved elven lå Skipakrok, hvor der blev bygget skibsnauster. Nidaros skulde i Olavs tanke være både hovedstad, krigshavn og hovedsete for den nye kirke. Også handelsplass skulde her være. Den nye by blev visstnok utstyrt med markedsrettigheter, som kunde lokke kjøbmenn til. Den kaltes vanlig «Kaupangen i Trondheim».

Olav Tryggvasons regjeringstid varte som bekjent bare i 5 år. På denne tid løste han store opgaver, la landet under sig fra Gautaelven til Finnmark og innførte kristendommen i Norge, på Orknøyene, Færøyene, Island og Grønland.

Hans mange ferder tok tid, og av den grunn vant han sikkert ikke å foreta sig så meget på sitt nye byanlegg på Nidarnes.

Kjernen i hans anlegg var kongsgården og kirken, endel brygger

og hus ved elven samt et skibsverft på øren. På dette verft bygget han vinteren 998—999 skibet «Tranen».

Jarlene Erik og Svein, som kom til makten i Trøndelagen etter Olav Tryggvasons fall, tok sete på Lade, og senere på Steinkjer. I deres tid forfalt både Olavs kirke og kongsgård på Nidarnes, og byen mistet sitt preg som residensstad, men handelsvirksomheten fortsattes på stedet, og mange islandske skib besøkte byen også i jarlens tid.

I 1015 kom Olav Haraldsson til Norge og meldte sig til Norges trone. Omkring juletider samme år tok han sete i byen og begynte straks å gjenreise de forfalne hus og bygge nye. Men det gikk ikke mange dager hen før Olav måtte flykte, da Svein Jarl og Einar Tambarskjelver overrumplet ham med en stor hærstyrke.

Svein Jarl satte ild på byen, og hele bebyggelsen brente ned, både de hus som Olav Tryggvason bygget og de som stod før hans tid.

Efter seiren i Nesje 1016 seilte Olav til Trøndelagen, og han tok straks fatt på å gjenreise den nedbrente by. «Han lot», sier Snorre, «en kongsgård opsette og en Clemenskirke reise. Han merket tomter til gårder og gav dem til bønder og kjøbmenn eller andre som han syntes og som vilde bygge».

Det ser ut som om Olav Haraldsson bygget sig en imponerende kongsgård. Det heter: «I kongsgården opførtes en stor hirdstue med dør i begge ender. Kongen selv hadde sitt høisetet i stuen, nærmest innenfor satt hirdbiskoppen og derefter de øvrige geistlige. Utenfor hadde kongens rådgivere plass, midt imot hans eget høisetet satt stallaren, Bjørn Digre med gjestene. Olav hadde 60 hirdmenn og 30 gjester hos sig, 20 huskarle besørget stellet i kongsgården».

Olav Haraldssons kongsgård antas å ha ligget ved Olav Tryggvassons gates østlige ende, og hans kirke (Clemenskirken) omtrent på Trondhjems bryggeri's nuværende tomt.

I Olav Haraldssons tid vokste byen betydelig, både i størrelse og innbyggerantall. Strøket fra øren (Tavern) langs elven til den nuværende Kjøbmannsgate 32 blev bygget, men det var først efter hans død (1030) at Olav den Hellige fikk den største betydning for byens videre utvikling.

«Den 3. august 1031 blev Olav Haraldssons kiste hentet frem fra sitt leie i elvemelen. Da lokket tokes av, lå kongens lik like

friskt og ubedervet. Efter denne opdagelse bragtes kisten til Clemenskirken og sattes hén på alteret, idet kong Olav erklærtes for helgen».

Det var nettop dette at byen blev sete for Norges nasjonalhelgen, som i århundrer fikk stor betydning.

Det var ikke bare i Norge at Olav blev anerkjent som helgen, i Sverige, Danmark og andre land, til og med i England blev han dyrket som en av de fornemste helgener.

Norges nasjonalhelgen hadde to særlige festdager om året, den 29. juli og 3. august. I hele den katolske tid blev disse feiret med store festligheter.

Til Olavsfestligheten kom pilgrimer og tilreisende fra alle verdens kanter. Disse besøkende opholdt sig ofte lenge i byen i denne skjønne årstid og skapte trafikk, handel og rørelse.

Efter at Olavsskrinet hadde fått plass på Clemenskirken alter, oprant der en ny tid i Norge. Kristendommen blev nu helt anerkjent i hele landet.

Samtidig fremtrer en mere fast og ordnet statsforfatning.

Den norske kongeætt opnådde en større anseelse, og Norge trer frem som en selvstendig stat ved siden av de to naboland.

Hele nasjonen rettet sitt blikk imot den by som Olav Tryggvason grunnla og som nu var omstrålet av Olav den Helliges helgenglorie.

I Stor-Norges tid blomstret byen ved Nidelven frem til et av de mest berømte kultursteder i nord.

Byens raske utvikling i det 11. og 12. århundre skyldtes i første rekke at Nidaros blev ophøiet til helgensete, kongelig residensstad og erkebispesete.

Byen hadde i sin tid 16 kirker, og dette er et typisk bevis for hvilken fremskutt makt og innflytelse geistligheten og Olavsdyrkelsen hadde.

Før vi begynner på vår vandring i den gamle kirkestad, bør vi først stifte bekjentskap med en av St. Olavs største menn.

I Østbyen har vi en gate som heter Biskop Grimkells gate. Den har fått dette navn for å bevare minnet om St. Olavs hirdbiskop. Historien forteller at biskop Grimkell var en brorsønn av Olav Tryggvason, født i England, og var en meget lærd mann.

I Olav Haraldssons kamp og virke for kristendommens utbredelse i Norge, var Grimkell kongens ledende kraft, han forfattet også Olavs kristenrettsordning.

I 1023—24 opholdt Grimkell sig i Trøndelagen for å ordne med de kirkelige forhold.

Efter Olavs flukt til Russland 1028 tok Grimkell ophold på Oplandene, hvor han fortsatte sin nidkjære virksomhet.

Midsommer 1031 fikk biskop Grimkell anmodning fra Einar Tambarskjelver om å komme til Trøndelagen for å underhandle om hvad der burde gjøres med Olavs lik.

Grimkell kom, og det heter at han og Einar blev hurtig enige, og ut av disse menns rådslagning fremgikk Olavsdyrkelsen i Norge og hele Nord-Europa.

Siste gang Grimkell er omtalt i sagaen var i 1046, i dette år var han tilstede på Oplandene og meglet fred og forlik imellem Magnus den Gode og Harald Hårdråde.

Byens kirker.

På kirkevandring i middelalderen.

Et statelig og imponerende utseende hadde byen i sin velmaktstid, sier sagaen, navnlig ved de mange og prektige bygninger som efterhånden reiste sig.

Byens første kirke blev som nevnt bygget av Olav Tryggvason i slutten av 977, og blev innviet i julen samme år. Denne kirke var bygget av tre og brente sammen med det øvrige byanlegg 1015. Kirken lå utenfor Skipakrok, eller med andre ord i strøket omkring det nuværende Lilletorv.

Olav Haraldsson opførte sin kirke i 1016 omtrent på samme tomt hvor Olav Tryggvason bygget. Kirken blev innviet til St. Clemens, de sjøfarendes skytspatron. Dette navn var overført fra England, da nordboene tidligere hadde innviet sine kirker der til denne helgens ære.

Til kirken skjenket kongen selv klokken Glad.

Olav Haraldssons Clemenskirke blev senere sognekirke og omtales som sådan 1223—1380.

Omkring 1040 påbegynte Magnus den gode opførelsen av en kongsgård omtrent på Løveapotekets tomt. I forbindelse med dette byggeforetagende opførtes en stenhall, som av Harald Hårdråde